

Βε
Τκ1

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ
ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

« ΣΕΡΑΠΕΙΟΝ »

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

ΠΡΟΣ ΟΦΕΛΟΣ ΤΟΥ ΕΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ.

ΕΚ ΔΕΥΣΕΩΣ ΕΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Ε. ΣΑΛΤΗ.

1877.

1542

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΗ

Βε Τκ1

ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗ

ΑΝΑΓΝΩΣΘΕΙΣΑ

ΑΠΟ ΤΟΥ ΒΗΜΑΤΟΣ ΤΟΥ ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

« ΣΕΡΑΠΕΙΟΝ »

ΠΩΛΕΙΤΑΙ

ΠΡΟΣ ΟΦΕΛΟΣ ΤΟΥ ΝΟΣΟΚΟΜΕΙΟΥ

ΤΗΣ

ΕΛΛΗΝΑΙΓΥΠΤΙΑΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ.

ΕΝ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΙ.

Τύποις ΕΞΕΝΟΦΩΝΤΟΣ Ν. ΣΑΛΤΗ.

1877.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΙ ΣΤΑΥΡΟΦΟΡΙΑΙ

ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΥΠΟ

ΝΙΚΟΛΑΟΥ ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΗ.

Εὐγενεῖς κυρίαί, φιλόμουσοι κύριοι.

Κατὰ πρώτην ἤδη φοράν λαμβάνω τὴν τιμὴν νὰ ἐμφανισθῶ μετὰ σεβασμοῦ ἐνώπιον εὐγενούς καὶ φιλομούσου δημηγύρεως σκοπὸν προτιθεμένου νὰ λαλήσω ἀπὸ τοῦ βήθρου, ὅπερ προώρισται, ὑπὲρ τῆς καρποφόρου διδασκαλίας χρησιμεύουσα ὡς κέντρον διαχέον ἀκτῖνας νέων φώτων ἐν τῇ Αἰγύπτῳ, καὶ ἀπὸ τοῦ ὁποίου δοκιμώτεροι ἄλλοι πρὸ ἐμοῦ ἐξέβηκαν ἤδη τὰς μελέτας αὐτῶν ἐν εἴδει διδασκαλίας. Εἰς τοῦτο ὀρῶμενος ἐκ μόνῃς τῆς ἐπιθυμίας τοῦ νὰ συντελέσω καὶ γὰρ κατὰ τὸ ἐνὸν ἔστω καὶ ἐπ' ἐλάχιστον εἰς τὸν ὑψηλὸν σκοπὸν τοῦ συλλόγου τούτου, ὃν συγκροτοῦσιν ἀξίως ἄνδρες τιμῶντες τὰ μάλα διὰ τῆς πολυμαθείας αὐτῶν καὶ τῆς ἄκρας φιλοπατρίας ἑαυτοὺς καὶ τὴν φίλην πατρίδα.

Τὸ θέμα μου ἀρύομαι ἐκ τῆς ἱστορίας, ἥτις εἶνε τὸ τερπνώτερον καὶ διδακτικώτερον τῶν μαθημάτων κατὰ τὰς νεωτέρας καὶ ἀσφαλεῖς πηγάς. Εἶναι δὲ τοῦτο αἱ Σταυροφορίαι.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ὑπὸ τὸν τίτλον αὐτὸν ἡ ἱστορία ἀφηγεῖται συμβε-
βηκότα καὶ σειρὰς πολέμων, οὓς ἡ Εὐρώπη σύσσω-
μος, ὡς ἀπὸ κέντρου ἐκτοπισθεῖσα, ἐκήρυξε πρὸς τὴν
φυλὴν τῶν Σαρακηνῶν ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦ νὰ ἐξοντώ-
σῃ αὐτοὺς καὶ ἀπαλλάξῃ τῶν ὀπλων των τὴν Πα-
λαιστίνην.

Αἱ σταυροφορίαι ἀρξάμεναι τοῦ ἔργου των τὰ ἔτος
1096ον ἠγωνίσθησαν ἐπὶ 174 ἔτη, καὶ μολαταῦτα
οὐδέτερος τῶν παρ' αὐτῶν ἐπιδιωκομένων σκοπῶν ἐπε-
τεύχθη.

Τὴν ἀφήγησιν τῶν μεγάλων αὐτῶν ἱστορικῶν συμ-
βάντων διαιροῦμεν εἰς τρία διακεκριμένα ἀλλήλοις
μέρη, ὅπως ἰδίᾳ ὁμιλήσωμεν περὶ τῶν προκαλεσάντων
αὐτὰς αἰτίων, περὶ τῶν στρατιωτικῶν αὐτῶν ἔργων
καὶ περὶ τῶν κοινωνικῶν ἀποτελεσμάτων των ἐπὶ τῶν
μετ' αὐτὰς ἀναδειχθέντων ἐθνῶν, ἐκθέτοντες τὴν ἀμε-
ρόληπτον ἡμῶν ιδέαν καὶ κρίσιν, ἐλευθέραν πάσης ἐ-
ξωτερικῆς ἐπιρροίας ἢ συμπαθείας.

I.

Ἄν ἡ κοινὴ γνώμη εἶνε ἡ φωνὴ λαοῦ ὀλοκλήρου,
αὕτη συνήθως προπαρασκευάζει τὰ μεγάλα συμβεβη-
κότα, ὧν τὸν τάπητα ἐκτυλίσσουσα ἡ ἱστορία χαράσ-
σει ἐπ' αὐτοῦ νέον τῆς προόδου βῆμα πρὸς τὰ πρόσω.
Ἐν τούτοις ὑπῆρξεν ἐποχὴ, καὶ ἐποχὴ περιλαμβανο-
μένη ἐντὸς εὐρέων ὁρίων, καθ' ἣν ἡ κοινὴ γνώμη διε-

δηλοῦτο ὡς ἡχώ τῆς φωνῆς ἐνὸς μόνου ἀνθρώπου, ἡ δὲ ἀφετηρία τῶν ἐκστρατειῶν τῶν σταυροφόρων εἶνε ἡ τρανοτάτη τοῦ τοιοῦτου ἀπόδειξις. Ὁ πρῶτος δούς τὴν τῶν σταυροφοριῶν ὥθησιν ἦτον ὁ τότε καθήμενος ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Ρώμης, ὁ διάδοχος τοῦ ἁγίου Πέτρου πάπας Οὐρβανὸς ὁ β', ὅστις ἐπραγματοποίησε τὴν ἰδέαν τοιαύτης ἐκστρατείας, ἣν εἶχε συλλάβει ἐν ἔτει 1074 ὁ εἰς τὸν κολοφῶνα τῆς ἰσχύος του ἀνυψώσας τὸν παπισμὸν πάπας Γρηγόριος ὁ ἑβδόμος. Συνεπεία δὲ τῶν εἰσηγήσεων καὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ φανατικοῦ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου γενομένου ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀποστόλου τοῦ λόγου τοῦ δούλου τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ, ἔκρουσεν ὁ Οὐρβανὸς τὰς καρδίας τῶν εὐσεβῶν. Ὁ δὲ πόλεμος κατὰ τῶν Σαρακηνῶν ἐψηφίσθη ὑπὸ τῆς συνόδου τῆς Πλακεντίας ἐν μηνὶ Μαρτίῳ τοῦ 1095 τοῦ ἔτους καὶ ἐκηρύχθη κατὰ τῶν ἀπίστων διὰ πρακτικοῦ τῆς συνόδου τοῦ Κλεμεντὸς κατὰ μῆνα Νοέμβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους.

Τὰ γεννήσαντα καὶ ὠριμάσαντα τὴν ἰδέαν τοιούτων δαπανηρῶν, ἐπιμόχθων καὶ ὑφ' ὅλας τὰς ἐπόψεις ἐκπληκτικῶν ἐκστρατειῶν αἷτια, ὑπῆρξαν αἱ συνεχεῖς ἀδύναμι, ὧν πρὸ αἰώνων οἱ ἐν Ἀσίᾳ ἀδελφοὶ χριστιανοὶ ἐγένοντο θύματα διατελοῦντες ὑπὸ τὸ βάρος τῆς δουλείας τρομεροῦ κατακτητοῦ. Σκοπὸς δὲ τῆς συγχροτήσεως τῶν σταυροφοριῶν ὑπῆρξεν ὁ ἱερὸς ἀγὼν, ὅστις στεφανούμενος δι' ἐπιτυχίας ἤθελεν ἐξοντώσει τὴν φυλὴν τῶν ἀλλοδόξων καὶ ἀπελευθερώσει τὴν γῆν, ἥς ὁ ὀρίζων ἀντήχησε διὰ τοῦ ἱεροῦ κηρύγματος τοῦ λόγου τοῦ σωτῆρος ἡμῶν καὶ ἡτὶς ἐβάφη διὰ τοῦ θείου αἵματός του.

Καὶ ἐνῷ οἱ μὲν Σαρακηνοὶ διὰ τοῦ θράσους, ὅπερ τοὺς ἐχαρακτήριζεν, ἐμάστιζον τὴν μεσόγειον ὀλόκληρον διὰ τῆς πειρατείας, ἐλεγκτάτου τὰς νήσους αὐτῆς, ἐξηνδραπόδιζον τοὺς κατοίκους τῶν νήσων ἄνδρας τε καὶ γυναῖκας, ἐλήστευον τὰ μεσημβρινὰ παράλια τῆς Εὐρώπης δι' ἄλλεπαλλήλων ἐπιδρομῶν καὶ ἀπικούμενοι εἰς τὰ ὄπλα κατὰ γῆν καὶ κατὰ θάλατταν ἐλυμαίνοντο πᾶν τὸ ἑτερογεννὲς αὐτοῖς στοιχεῖον, ἡ Εὐρώπη ἐν τῇ ἐσωτερικῇ αὐτῆς πολιτικῇ καὶ ἀλληλεθνεὶ ἰσορροπίᾳ δὲν ἐνέμετο τὸν φόρον τῆς εἰρήνης καὶ ἀσφαλείας ἐνεκα τῆς ὑποστάσεως πολυαριθμῶν τοπικῶν μοναρχίσκων καὶ ἐρχόντων ἀλληλομαχουμένων, τοὺς ὁποίους δὲν ἦτον εὐχερὲς νὰ ὑποτάξῃ τις ὑπὸ ἐν κραταῖον σκῆπτρον. Πίστη δὲ ἡ ἀφειρηρία ἐκείνου καὶ ἐκκληκτικὸς τύπος συμβεβηκότος ἡδυνάτο νὰ θέσῃ νέα σταθμὰ ἐπὶ τῆς ἀμφιρρεποῦς εὐρωπαϊκῆς πλάστιγγος.

Ἐν τοιαύτῃ πολιτικῇ καταστάσει ἀπὸ ὀλοκληρῶν αἰῶνων διακειμένη ἡ Εὐρώπη ἅπασα, ἐκαραδόκει διὰ τοῦ ἐγρηγοροῦντος βλέμματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ὑπάτου τῆς Ρώμης ὡς καὶ τῶν τότε ἰσχυρωτέρων ἀνάκτων, στιγμὴν τὴν κατάλληλον, οὐχὶ πλεόν ἵνα ρίψῃ τὸν κύβον ἐντὸς τῆς παλάμης τῆς εἰμαρμένης, ἀλλ' ὅπως διοχετεύσῃ ὡς ἐν χειμάρρῳ τὴν κοινὴν γνώμην ἢ διασύρῃ εἰς τὸν ροῦν αὐτῆς πᾶν τὸ ἀσθενὲς ἢ ἀμφιρρεπὲς κώλυμα. Αἱ διαμαρτυρήσεις τῶν δούλων ἐν Χριστῷ ἀδελφῶν, ὡς εἶπομεν, πολλαπλασιασθεῖσαι, διέχυσαν ἐν τῇ καρδίᾳ τῶν τότε εὐλαβῶν τῆς δύσεως λαῶν τὸν σπινθῆρα τοῦ φανατισμοῦ ἀναζωπυρηθέντα καὶ ἐκδηλωθέντα ὁμορῶνως ἅμα δοθέντος τοῦ ἐγερτη-

ρίου συνθήματος τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς δυτικῆς ἐκκλησίας.
Ἡ Εὐρώπη ἐγερεθεῖσα καὶ μὴ ἔχουσα ἡ μίαν φωνήν
καὶ ἓνα σκοπὸν ἡσπάζθη τὸν ἱερὸν ἀγῶνα, ὁ δὲ πάπας
καὶ οἱ τότε ἰσχυροὶ ἐβάσισαν τὰ ἠθικὰ κεφάλαια αὐτοῦ
ἐπὶ τῆς ιδέας τῆς ἀμαθείας τῶν λαῶν, τῆς ἀπληγατίας
τῶν μοναχῶν καὶ τῆς ἀκραδάντου ὑπερόχης καὶ ἐπιρ-
ροῆς τοῦ κλήρου ἐπὶ τῶν λαϊκῶν, ἡ δὲ σάλπιγξ ἡ κα-
λοῦσα τοὺς πιστοὺς ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ ἱεροῦ πο-
λέμου, ἠρέθισε ἔτι μᾶλλον τὴν δίψαν τῶν ἱπποτῶν, ἣν
μέχρι τῆςστιγμῆς ἐκείνης προσεπάθουν νὰ θβέσωσι δι'
ἀλληλομαχιῶν. Ἄλλ' ὅπως ὁ ρύαξ διοχετεύει βόρβο-
ρον καὶ θολὰ ὕδατα προτοῦ κλύσῃ ἐν τῇ κοίτῃ του
διαυγῇ νάματα, οὕτω καὶ ἡ ιδέα τῆς σταυροφορίας δι-
ωχέτευσε τὸν κοινωνικὸν βόρβορον τῆς Εὐρώπης προ-
τοῦ συγκρατῆσθαι τὰς εὐγενεῖς καὶ γενναίας αὐτῆς πρῶ-
τας φάλαγγας. Καὶ εἰς τὸ κήρυγμα αὐτῆς, οἱ ἀπαῖς,
διδὸς καὶ πολλάκις ἁμαρτήσαντες, ἐξήτησαν καὶ ἐπέτυ-
χον τὴν ἄφεσιν, δι' ἧς ἐξαγνισμένοι ἦσαν ἑτοιμοὶ νὰ
ἐκστρατεύσωσιν, οἱ κακοῦργοι ἡμνηστεύθησαν ἐπὶ τῷ
ῥῳ τοῦν' ἀποπλύνωσι τὰ ἀνομήματα αὐτῶν εἰς τὸ αἷμα
τῶν Σαρακηνῶν· οἱ ἡγεμονίσκοι ἑτοιμοὶ ὅπως ἐκστρατεύ-
σωσιν, ἐνεπιςεύοντο πρὸ τῆς ἀναχωρήσεώς των τὰς ἀνευ
ἄρχοντος μενούσας γαίας των εἰς χεῖρας μοναχῶν, οἷτι-
νες κατόπιν ἐσφετερίσθησαν καὶ διέθεσαν κατὰ τὸ δοκοῦν-
αὐτῶν τὴν κυρ ἀρχίαν ἐκείνων, ὁ δὲ ὕπατος τῆς δυτικῆς
ἐκκλησίας ἐχορήγει μίσθωσιν εἰς τοὺς τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος
ἐθελοντάς τὴν εἰς τὸ παρελθὸν καὶ μέλλον ἄφεσιν τῶν
ἁμαρτιῶν των. Ἀκολάστως ὁμως μεταχειριθεῖσα ὁ-
λας τὰς ἐλευθερίας εἰς τὴν ἐκδήλωσίν της ἡ ιδέα αὐ-
τῇ, ἐκαπηλεύθη ὑπὸ τῶν κακῶν, οἷτινες εὐσκόπως ἐπρο-

φασίσθησάν τὰς σταυροφορίας ὅπως μὴ ἀποτίσωσι πρὸς τρίτους τὰ χρηματικά ὀφειλήματά των ὑπὸ τῶν ἀπειθῶν μοναχῶν, ὅπως σείσωσι τὸν ζυγὸν των καὶ ὑπὸ τῶν νοσταλγούντων ἐν ταῖς μοναῖς καλογήρων ὅπως τυχοδιωκτήσωσι μακρὰν τῆς μάνδρας των.

Πέτρος δὲ ὁ ἐρημίτης, ὁ πρῶτος πρόσκοπος τοῦ ἱεροῦ τούτου ἀγῶνος κατέλειπε τὴν Γαλλίαν ἐν ἔτει 1095^ω φέρων μεθ' ἑαυτοῦ τὰς εὐχὰς πάντων ἡ ἁγίων ὁγδοήκοντα χιλιάδας λωποδυτῶν συσσωματωθέντων εἰς φάλαγγα ἐθελοντῶν καὶ ἐκστρατευσάντων πρὸς τὴν ἀνατολικὴν Εὐρώπην. Ὁ Πέτρος ἦτο περιβεβλημένος τὸν μοναχικὸν αὐτοῦ τρίβωνα καὶ ἀνυπόδυτος, ἡ δὲ σπεῖρα αὐτοῦ, ἀκολουθοῦσα τὸ ἐνσαρκον φάσμα τοῦ φανατικοῦ καλογήρου, διέσχισε κατὰ μῆκος τὴν Εὐρώπην ληστεύουσα κατὰ τὴν δίοδόν της τοὺς λαοὺς, οὓς ἐπεσκέπτετο καὶ ἀναγκάζουσα αὐτοὺς νὰ λάβωσι τὰ ὅπλα οὐχ ἵνα ἐνισχύσωσι τὸν ἀριθμὸν τῶν μεταναστευόντων μαχητῶν ἀλλ' ὅπως ἀποκρούσωσιν αὐτούς. Ὑπὸ τοιούτους οἰωνοὺς ἐκστρατεύσασα ἡ φάλαγξ Πέτρου τοῦ ἐρημίτου ἐξωντώθη κατὰ τὰ τρία τέτταρτα ἐν τῇ μακρινῇ ὁδοιπορίᾳ της καὶ μόλις εἴκοσι χιλιάδες ἐκ τῶν μαχητῶν της διαφυγόντες τὴν ἐκδικητικὴν μάχαιραν τῶν ἐν Εὐρώπῃ λαῶν οὓς ἐπεσκέψαντο κατὰ τὴν δίοδόν των ἔφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν. Ἐκ τῶν αὐτῶν κοινωνικῶν στοιχείων συγκροτίσας ἰσχυρὰν φάλαγγα ὁ Γερμανὸς ἱεροκῆρυξ Γοδεσχάλος κατηυθύνθη εἰς Κωνσταντινούπολιν, καὶ τῶν δύο τούτων φαλάγγων ἡγεῖτο τρίτη τις συγκροτουμένη ἐκ διακοσίων χιλιάδων λωποδυτῶν, ἐν οἷς πλεῖστοι ἱερεῖς τοῦ Χριστοῦ καὶ οὐκ εὐάριθμοι ἱερεῖαι τῆς Ἀφροδίτης.

Ἡ πολυάριθμος αὕτη φάλαγξ ἐν τῇ διαχύσει τῆς εὐλαβείας τῆς ἔθουσε καὶ ἀπώλεσε πᾶν τὸ πρὸ τῶν βημάτων αὐτῆς προστυχὸν Ἰσραηλιτικὸν στοιχεῖον, ἐξωκέϊλασα συνάμα εἰς τὰ ἀτοπώτερα ἀνουςιουργήματα. Ἡ Οὐγγαρία ἐχρησίμευσεν ὡς κοινὸς τάφος τῶν κοινωνικῶν αὐτῶν καθαρμάτων εὐρόντων ἐν αὐτῇ τὸν θάνατον, τὰ δὲ λείψανα τῶν φαλάγγων τούτων, διαφυγόντα ἄφρευκτον θάνατον ἐτράπησαν πρὸς τὴν χώραν τῶν Βουλγάρων θεωρούμενα παρ' αὐτῶν ὡς ψωραλέα πρόβατα καὶ ἐφθασαν εἰς Κωνσταντινούπολιν ὅπου οἱ πράκτορες Ἀλεξίου τοῦ Κομνήνου ἀφῆκαν αὐτοὺς ἀνενοχλήτους καὶ ἀλλαλάζοντας νὰ πατήσωσι τὴν Ἀσίαν ὅπως εὕρωσι τὸν θάνατον πρὸ τῆς Νικαίας ὑπὸ τὴν μάχαιραν τοῦ Σουλταμάου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

II.

ΑΘΗΝΩΝ

Ἡ πρώτη τέλος σταυροφορία συνεκροτήθη καὶ ἀνεχώρησεν ἐν ἔτει 1096, σείουσα δὲ τὴν πανοπλίαν τῆς ἔβαινε διὰ τῶν βαρέων βημάτων αὐτῆς πρὸς τὰς ἀνατολικὰς ἀκτὰς τῆς Εὐρώπης, φέρουσα τὸν ἐρυθροῦν σταυρὸν εἰς τὰ στήθη ἐνὸς ἐκάστου τῶν προμάχων τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς τῆς καὶ ἔχουσα ἀρχηγὸν τὸν Δοῦκα τῆς κάτω Λοθαριγγίας Γοδοφρεῖδον τὸν Βουίλλωνον. Τὸ στρατιωτικὸν αὐτὸ σῶμα, συγκεείμενον ἐξ 70000 πεζῶν καὶ δεκακισχιλίων ἵππέων μαχητῶν, διέβη τὴν Οὐγγαρίαν ἀναιμάκτως. Ὀλίγους μῆνας βραδύτερον ἐξεστράτευσεν διὰ μὲν τῆς Ἰταλίας ὁ ἀδελφὸς τοῦ βασιλέως τῆς Γαλλίας Φιλίππου τοῦ Α' καὶ ὁ πρωτοτόκος υἱὸς Γουλιέλμου τοῦ κατακτητοῦ καὶ Λουὲς τῆς Νορμαννίας Ροβέρτος, διὰ δὲ τῶν Ἀλπεων

ὁ γηραιὸς κόμης τῆς Τολώσσης Ραϊμοῦνδος ἐπὶ κεφαλῆς δεκακισχιλίων μαχητῶν. Τὰ ἔχνη τῶν γενναίων αὐτῶν προμάχων τοῦ σταυροῦ ἠκολούθει ἐκ τοῦ ἔγ-
γυς ὁ εὐγενὴς Νορμανδός, ὁ ἀτρόμητος Βόημοῦνδος
ζητῶν εἰς τὰς τύχας τῶν πολέμων δάφνας δόξης ἀν-
ταξίας τῆς τόσης γενναιότητός του.

Πρὸ τῆς Νικαίας συνασπισθεῖσαι αἱ στρατειαί αὐ-
ται περὶ τὰς 600 χιλ. πεζῶν καὶ 100 χιλ. ἱππέων, ἐ-
ξεμῆδένισαν δις τὰ περὶ τὸν Σούλειμάνην γενναῖα σί-
φη καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν ταύτην, νέα δὲ κατόπιν
νίκη τῶν σταυροφόρων εἰς Δορύλαιον κατέστησεν αὐ-
τοὺς κυρίους καὶ τῆς Κιλικίας. Τότε ὁ τοῦ Γοδοφρεί-
δου ἀδελφὸς Βαλδουῖνος ἔλαβε τὴν διεύθυνσιν τῆς
Μεσοποταμίας καὶ κατέλαβε τὴν Ἐδεσσαν ἀμαχητὶ
μὴ εὐρίσκων ἐπὶ τῆς πορείας τοῦ ὡς καὶ ἐν τῇ πόλει
ταύτῃ ἢ χριστιανούς ἀσπασθέντας αὐτὸν ὡς τὸν Μεσ-
σίαν τῆς ἐλευθερίας τῶν. Τὰ ὅπλα τοῦ Βοημοῦνδου
κατέκτησαν τὴν Ἀντιόχειαν (1098) μετὰ ἐπτὰ μηνῶν
πολιορκίαν, ὁ νεαρὸς Βερτράνδος υἱὸς τοῦ κόμητος
τῆς Τολώσσης ἐγένετο κύριος τῆς Τριπόλεως, καὶ τέ-
λος ἡ ἄπτερος νίκη μετὰ πολιορκίαν ἐπτὰ ἐβδομά-
δων ἐν ἔτει 1099 ἠύλόγει τὰ ὅπλα τοῦ ἀτρομήτου
Γοδοφρείδου ἀναγορεύσασα αὐτὸν βασιλέα τῆς ἱερᾶς
πόλεως. Ἄλλ' ἡ τύχη τοῦ Οὐγωνος, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ
βασιλέως τῆς Γαλλίας ὑπῆρξεν ὀλεθρία, διότι ὁ θάνα-
τος αὐτοῦ ἐπήνεγκε παραλυσίαν εἰς τὸ ἐκ 300 χιλ.
ὀπλητῶν στρατιωτικὸν σῶμα τοῦ μετ' ἐπανειλημμέ-
νας ἡττας ἐξοντωθέντος. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἐπιὸν ἔτος, ἡ-
τοί τέσσαρα ἔτη μετὰ τὴν ἐκ τῆς πατρίδος γῆς ἀνα-
χώρησίν του ἀπεβίωσεν ὁ Γοδοφρεῖδος, ἡ δὲ Ἐδεσσα

περιήλθεν ἐκ νέου εἰς χεῖρας τοῦ ἐχθροῦ, ὁ Βαλδουίνος, ἀδελφὸς καὶ διάδοχος τοῦ Γοδοφρείδου ἠσθάνετο κλοπιζομένην τὴν ἀμειναν τῶν Ἱεροσολύμων, καὶ ὁ Βοημουνδος ἔστρεψε τὰ ὅπλα αὐτοῦ κατὰ τῶν Γραικῶν.

Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τύχη τῶν ὀπλων τῆς πρώτης σταυροφορίας, ἣτις ὑπῆρξεν ἀφετηρία μεγάλων ἔργων διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν ἐθνῶν καὶ ἀρχὴ μεγάλων ὁδύων διὰ τὴν ἀνθρωπότητα ὁλόκληρον.

Ἐν τούτοις ὁ Πάπας Εὐγένιος ὁ Γ'. βλέπων τοὺς ἐν Παλαιστίνῃ χριστιανοὺς διηρημένους καὶ ἀσθενεῖς ἐκέντησεν ἐν ἔτει 1145 τὴν χορδὴν νέας σταυροφορίας. Τὸ ἐπιόν ἔτος ὁ ἅγιος Βερνάρδος ὁ διδάσκαλος αὐτοῦ ἐκήρυξε ταύτην κατὰ πρῶτον εἰς Vezelai τῆς Βουργουνδίας, ὅπου ἐθεάτο τις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἱερῶματος τὸν βασιλέα καὶ τὸν μοναχὸν ὑψόνοντας τὴν νῆν ἀντηχοῦσαν εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν.

Καὶ ἡ μὲν δευτέρα σταυροφορία συγκεροτήθη ὑπὸ τὰς σημαίας Λουδοβίκου τοῦ νεωτέρου (1147), ἀριθμοῦσα περὶ τὰς 70 χιλ. μαχητῶν, ἐνῶ συγχρόνως ἰσάριθμοι Γερμανοὶ ἐκίνησαν πρὸς τὸν αὐτὸν σκοπὸν, ἡγουμένου τοῦ αὐτοκράτορος αὐτῶν Κορράδου τοῦ Γ'. Κατὰ τοὺς ἱστορικοὺς ὁ ἀριθμὸς τῶν συγκεροτησάντων πανταχόθεν τὴν σταυροφορίαν ταύτην συμμαχικῶν λαῶν, ἀνέβη εἰς 300 χιλ. μαχητῶν. Ἡ ἐκστρατεία αὕτη ἀπέτυχεν ἐξ ὁλοκλήρου καὶ οἱ δύο ἀνακτες ἐπανέκαμψαν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν τὸ ἐπιόν ἔτος μὲ εὐάριθμα λείψανα τῶν λεγεῶνων των.

Ἐν τούτοις ἐν ἔτει 1162 ὁ αὐτοκράτωρ τῶν Βυζαντηνῶν Μαγούηλ Α'. ὁ Κομνηνὸς ἐκέτευσε τὸν πά-

παν Ἀλέξανδρον τὸν Γ'. ὅπως νέα σταυροφορία συγ-
κροτηθῇ πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ μαχη-
τῶν, ἀλλὰ μέχρι τοῦ 1180 ἔτους, ἐποχῆς καθ' ἣν τὰ
Ἱεροσόλυμα ἠπειλήθησαν παρὰ τοῦ Σαλαδίνου, οἱ
σταυροφόροι ἔμενον ἄνευ σπουδαίων ἐπικουριῶν. Τὸ
αὐτὸ δ' ἔτος βλέπων ὁ πάπας τὸν κίνδυνον τῆς ἱερᾶς
πόλεως ζητεῖ ἐπὶ τούτῳ τὴν συγχρότησιν νέας σταυ-
ροφορίας, ἀλλὰ πρὶν ἢ προπαρασκευασθῇ τοιαύτη, ἐ-
πῆλθεν ἡ πτώσις τῶν Ἱεροσολύμων, ἅτινα περιῆλθον
εἰς χεῖρας τοῦ Σαλαδίνου ἐν ἔτει 1185 μετὰ τοῦ ἐ-
βδόμου βασιλέως αὐτῶν Γύη τοῦ Λουζηνιάνου αἰχμα-
λωτισθέντος. Ὁ δὲ Σαλαδῖνος οὐδόλως φεισθεὶς τῶν
χριστιανῶν μετεχειρίσθη αὐτοὺς διὰ τοῦ πλεόν κα-
τησχημένου τρόπου.

Ὁ πάπας Κλήμης ὁ Γ'. ὑπῆρξεν εὐτυχέστερος Ἀ-
λεξάνδρου τοῦ Γ'. κατορθώσας καὶ πείσῃ τὴν Γερμα-
νίαν τε τὴν Γαλλίαν καὶ τὴν Ἀγγλίαν ὅπως ἐκστρα-
τεύσωσι (1188) πρὸς ὑποστήριξιν τῶν ἐν Παλαιστίνῃ
σταυροφόρων, εἰς ὧν τὰς χεῖρας δὲν ἀπέμεινεν ἡ ἡ
Ἀντιόχεια, Τρίπολις, Τύρος καὶ Ἰόπη.

§

Τῆς τρίτης σταυροφορίας πρῶτος ἐχάραξε τὴν ὁ-
δὸν ὁ αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φριδερίκος ὁ Α'.
ὁ καὶ Βαρβαρόσσας ὅστις ἐξεστράτευσεν ἐπὶ κεφαλῆς
στρατιωτικῆς μοίρας 150 χιλ. μαχητῶν καὶ ἔδρεψε
τὰς δάφνας τῆς νίκης εἰς τὰ πεδία τῆς μάχης κατὰ
τῶν Σαρακηνῶν, ἀλλὰ μὴ ἀρκεσθεὶς εἰς αὐτὴν τὴν
δόξαν ἔστρεψε τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Γραικῶν αὐτῶν. Τὸ
τελευταῖον τοῦτο γεγονός ὑπῆρξε μέγα στρατιωτικὸν
σφάλμα, ὡς θέλομεν ἰδεῖ παρακατιόντες, καὶ ἂν ὁ

θάνατος δὲν ἄφινε τὸ ἔργον τοῦ ἡμιτελὲς, αἱ δάφναι ἅς ἔδρεψεν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην θὰ τῷ ἐχρησίμευσον ὥς ἀπαρχαὶ ἐκτενεστέρων ἔργων· Αἱ δὲ λεγεῶνες αὐτοῦ οὐδὲν ἐνδοξον μετὰ τὸν θάνατόν του διέπραξαν.

Κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡ μὲν Γαλλία ἐκυβερνᾶτο ὑπὸ τὸ σκῆπτρον τοῦ Φιλίππου Αὐγούστου, ἡ δὲ Ἀγγλία ὑπὸ Ἑρρίκου τοῦ Β'. Συμμαχικοὶ στόλοι ἀπέπλευσαν ὅπως εἰς τὰς δυτικὰς τῆς Ἀσίας ἀκτὰς διασαλπίσωσι τὴν φήμην τῆς προσεχοῦς ἀφίξεως νέων ἐστεμμένων κεφαλῶν, ἀλλ' ὁ αὐτὸς καὶ κατὰ θάλατταν ὀλεθρος ἐπεφυλάττετο τοῖς σταυροφόροις. Ἡ Πτολεμαῖς κυριευθεῖσα ἤθελε χρησιμεύσει ὥς κλεις σπουδαιοτέρων στρατιωτικῶν ἔργων, διὲ τὰ νάματα τῆς διχονοίας διεχύθησαν εἰς τὴν καρδίαν τῶν βασιλέων τῆς Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας, Ριχάρδου τοῦ Λεοντοῦμου καὶ Φιλίππου Αὐγούστου, καὶ ἐνῶ προσφάτως εἶχε κληθεῖ εἰς ἄλλην ζωὴν ὁ ἀτρόμητος Σαλαδῖνος, ἡ πρὸ τῆς Πτολεμαίδος συγκεντρωθεῖσα ἐκ 300 περὶπου χιλ. μαχητῶν στρατιωτικὴ τῶν σταυροφόρων μοῖρα ἀπέληξεν εἰς τὴν ἀσημωτέραν ἀπραξίαν.

§

Ἐν ἔτει 1195 ὁ πάπας Σελστεῖνος ὁ Γ'. ὤθησε τοὺς εὐσεβεῖς εἰς νέαν σταυροφορίαν ἐπιτευχθεῖσαν παρὰ Ἰννοκεντίου τοῦ Γ'. τρία ἔτη ὕστερον καὶ γνωστὴν εἰς τὴν ἱστορίαν ὡς τὴν τεττάρτην. Τὸ δυστύχημα ἐν τούτοις διὰ τοὺς σταυροφόρους ἦτον ὅτι δὲν ἔφερον μεθ' ἑαυτῶν οὔτε πειθαρχίαν οὔτε στρατιωτικὴν τέχνην δυναμένην νὰ ρυθμίσῃ τὰ νέα βήματά των διὰ τῆς ἀνασκευῆς τῶν σσαλμάτων τοῦ παρελθόντος. Ὡς μόνον

δὲ γνώμονα ἔφερον τὸ ἐλατήριον τοῦ φανατισμοῦ ὁ-
περ δίδον αὐτοῖς τὴν πρώτην ὠθησιν τοὺς ἀπεκέντρον
τοῦ ὀρίζοντος τῆς γῆς τῆς γεννήσεώς των. Τὸ στρα-
τιωτικὸν ἀμάρτημα Φριδερίκου τοῦ Α'. διέπραξεν εἰς
μείζονα βαθμὸν ὁ ἀρχηγὸς τῆς σταυροφορίας ταύτης
Βαλδουῖνος κόμης τῆς Φλανδρίας, ἐκστρατεύσας ἐν
ἔτει 1200 ἡγούμενος τετρακισχιλίων ἵπποτων οὓς
συνήσπισεν ὑπὸ τὰς σημαίας του, ἐννεακισχιλίων ἀκο-
λούθων καὶ 20 χιλ. πεζῶν οἵτινες προτοῦ καταλίπωσι
τὰς ἀκτὰς τῆς Δαλματίας κατέσχον τὴν Ζάραν διὰ
τῶν ὀπλῶν. Τὰ σκάφη τῶν Ἑννετῶν ἐχάραξαν ἐπὶ
τῆς μετοχείου τὴν γραμμὴν τῆς ὁδοιπορίας τοῦ Βαλ-
δουῖνου, οὗ τὸ δεύτερον πραξικόπημα ὑπῆρξεν ἢ
δι' ἀπάτης στρατιωτικῆς κατοχῆς τῆς Κωνσταντινουπό-
λεως κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος, κηρυχθέντος σινάγμα αὐτο-
κράτορος αὐτῆς. Μεταξὺ δὲ τῶν ἀτοπημάτων τοῦ
στρατοῦ τῶν συγκαταριθμεῖται ἔξ ἡ ὑπεξαίρεσις ἀγίων
λειψάνων εὕρισκομένων τότε εἰς χεῖρας τῶν Βυζαντι-
νῶν. Οἱ περὶ τὸν Βαλδουῖνον ἱππότες ἐθήρευσαν ἀσφα-
λῆ λείαν διαμελίσαντες τὰς Ἑλληνικὰς ἐπαρχίας καὶ
κηρύξαντες τὸν φεουδαλισμὸν εἰς τὴν τάλαιναν Ἀ-
νατολῆν. Οἱ δὲ Ἑννετοὶ ἠρκέσθησαν εἰς τὴν κατοχὴν
τῆς Πελοποννήσου, Κρήτης καὶ τινῶν παραλίων τῆς
Φρυγίας πόλεων, καὶ τέλος μετηνάστευσαν εἰς τὴν Ἀ-
σίαν ὅσοι τῶν ἱπποτῶν δὲν εὗρον λείαν ἐν τῇ Εὐρώπῃ.
Ἡ δυτικὴ Εὐρώπη ἐφαντάζετο ἴσως ὅτι ἐξεπολίτευε
διὰ τοῦ τρόπου τούτου τὴν Ἀνατολὴν ἢ ὅτι ἤνοιγεν
εἰς τὰς ἐκστρατείας τῆς ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ἀ-
σφαλὲς δόξης στάδιον οὐδόλως λογισαμένη ὅτι ἡ δυ-
τικὴ Ἀσία ἔχαινε πρὸ αὐτῆς ὡς ἄβυσσος ἐπαπειλοῦσα

νά τὴν καταπῆλ σύσσωμον.

Ἐν τούτοις ἡ βασιλεία τοῦ Βαλδουίνου ὑπῆρξεν ἐφήμερος αἱ δὲ ἀδραὶ τῆς Εὐρώπης θυσίαι πρὸ ἐνὸς ἔπέκεινα αἰῶνος ἐπιδαφιλευόμεναι διὰ τοῦ εὐγενεστεροῦ αὐτῆς αἵματος εἶχον ἀπολήξει μέχρι τῆς στιγμῆς ἐκείνης εἰς τὴν κατάκτησιν καὶ κατοχὴν τῆς Ἀντιοχείας, ἣτις δὲν θὰ ἤρχει νὰ καταντήσῃ καὶ αὐτὴ προβληματική.

§

Τὴν πέμπτην σταυροφορίαν ἐκήρυξεν ὁ αὐτὸς καὶ τὴν τετάρτην κηρύξας Ἰννοκέντιος ὁ Γ'. ἐπὶ τῆς ἐξουσίας τοῦ ὁποίου ἔστατο ὁ παπισμὸς εἰς τὸν χολοφῶνα τῆς δυνάμεώς του, χορηγῶν τὰ βασιλικά τέμματα δίκην παπικῶν φεούδων. Καὶ διὰ μὲν Ἰωάννην τὸν Βρυέννιον, δεχθέντα παρὰ Φιλίππου τοῦ Αὐγούστου τὸν τιμητικὸν τίτλον τοῦ βασιλέως τῆς Γερουσαλήμ ἠνοίγετο ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης τὸ ὠραῖόν τερον τῆς δόξης στάδιον, ἀλλ' ἀτυχῶς ἀπέληξεν ἡ ἐκστρατεία του εἰς συνθήκην ταπεινοτικὴν διὰ τὰ ὅπλα τῶν σταυροφόρων. Οἱ πρῶτοι ὑπὸ τὰς σημαίας τοῦ Ἰωάννου συνασπισθέντες μαχηταὶ ὑπῆρξαν εὐάριθμοι ἱππῶται εἰς οὓς προστετέθη ὁμᾶς Βρετανῶν. Ὁ ἀριθμὸς αὐτῶν ἡύξησε προστεθέντων τινων πριγκήπων Γερμανῶν, οἵτινες ἡγοῦντο τῶν φρουρῶν αὐτῶν, ἐνὸς δουκὸς αὐστριακοῦ κυκλουμένου παρὰ τῶν δορυφῶν του καὶ τοῦ βασιλέως αὐτοῦ τῆς Οὐγγαρίας Ἀνδρέου τοῦ Β'. παρέχοντος μάχιμον στρατὸν, τῶν Νεοκόρων, τῶν Ἰωαννητῶν, τῶν ἐπισκόπων τοῦ Μύνσερ ἢ Utrecht καὶ πλείστων ἄλλων διασήμεων προσώπων. Τὰ στοιχεῖα ταῦτα παγιωθέντα εἰς ἓν σῶμα ἀνεπτέρουν τὰς ἐλπί-

δας πάντων περὶ τῆς ἐπιτυχίας των, ὡς φέροντα βραχίσιας δυναμένους νὰ διαπράξωσι τὰ μεγαλείτερα κατορθώματα. Ἄλλ' ὁ βασιλεὺς τῆς Οὐγγαρίας μόλις ἀνεχώρησε κατευθυνόμενος εἰς Παλαιστίνην καὶ ἀπέσυρε τὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν τοῦ Ἰωάννου Βρυεννίου ἐνοχὴν του, ἐνῷ εἰς κόμης Ὀλλανδὸς ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ στρατάρχου, εἰς λεγάτος τοῦ πάπα ἄγων πληθὺν ἱπποτῶν καὶ συνοδευόμενος παρὰ τοῦ ἀρχιεπισκόπου τῶν Βορρηγᾶλων, παρ' ἄλλων ἀνωτέρων κληρικῶν καὶ ὀκτακισχιλίων Ἀγγλων καὶ Ἰταλῶν ἐπλήρουν τὸ πρὸς στιγμὴν εἰς τὴν ἐκστρατείαν προσγενόμενον κενόν. Ὁ δὲ Ἰωάννης Βρυένιος κατέλιπε σχεδὸν μόνος τὴν πατρίδα του καὶ ἀνεπέτασε τὰς σημαίας του πρὸ τῶν τοιχῶν τῆς Πτολεμαίδος μετὰ 100 χιλ. μαχητῶν. Ἐν τῷ εὐρεῖ προγράμματι τῆς στουροφορίας ταύτης ἦτον ἐγγεγραμμένη ἡ κατάκτησις τῆς Αἰγύπτου. Καὶ γὰρ μὲν ἡ πόλις Δαμιέττη μετὰ διετὴ πολιορκίαν παρεδόθη αὐτοῖς (1216), ἀλλὰ τέσσαρα ἔτη ὕστερον ἀπεδόθη εἰς τὸν πρότερον κύριον αὐτῆς Σουλτάνον τῆς Αἰγύπτου Μελεδῖνον, ὅστις προώρισε τὴν Φρυγίαν ὡς τὴν γῆν τῆς αἰχμαλωσίας τῶν ἱπποτῶν, ὁ δὲ Ἰωάννης Βρυένιος ἐκρατήθη παρ' αὐτῷ δίκην ὀμήρου.

Ἐν τούτοις οἱ σταυροφόροι τῶν ἄλλων μερῶν τῆς Ἀνατολῆς οὐδὲν ἄξιον ἐν τῷ διαστήματι τῆς τελευταίας ταύτης ἐκστρατείας διέπραξαν. Θεόδωρος ὁ Κομνηνὸς κατέστησεν ὑποχείριον αὐτοῦ τὸν τε Λατῖνον αὐτοκράτορα Πέτρον τὸν Κουρτεναίη καὶ τὸ στέμμα τῆς Κωνσταντινουπόλεως (1216). Ἀλλὰ τέσσαρα ἔτη βραδύτερον ἐκάθησε πάλιν ἐπὶ τοῦ παρὰ τὸν Βόσπορον

Ορόνου Ροβέρτος ὁ Κουρτεναίу, ὥστε ἡ δυτικὴ Εὐρώπη διενόηθη, ὡς φαίνεται, νὰ ἐξοντώσῃ Σαρακηνοὺς τε καὶ Βυζαντικοὺς δι' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ ραπίσματος.

§

Ἡ ἕκτη σταυροφορία ἧς ἡγήτο ο αὐτοκράτωρ τῆς Γερμανίας Φρειδερίκος ὁ Β'. εἶναι ἡ μόνη ἀναίμακτος συνεπεὶα συμβάσεως, διὰ τῆς ὁποίας ὁ Μελεδῖνος ἀφῆκεν ἐλευθέραν τὴν εἰς Ἱεροσόλημα ἐνθρόνησιν αὐτοῦ (1229)· τὸ αὐτὸ δὲ ἔτος Ἰωάννης ὁ Βρυέννιος ἀνηγγορεύθη αὐτοκράτωρ τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

Ἐν τούτοις τὸ πᾶν ἡρεμοῦν πρὸς στιγμήν καθ' ἅπασαν τὴν δυτικὴν Ἀσίαν κατεῖχετο ὑπὸ τῆς σιγῆς ἐκείνης, ἣν ἐμπνέει μᾶλλον ὁ τρόμος ἢ ἡ ἀσφάλεια, ὅτε ὁ Τσιγγισχὰν ἐπὶ κεφαλῇς τῶν Ταρτάρων διεσχέλισε τὸν Καύκασον, Ταύρον καὶ Ἰμάην, διώκων πρὸ αὐτοῦ τοὺς ὡς ἀφηνιασμένους φερόντας τὰ βήματά του Καρασμίνοὺς, οἵτινες εἰσελάσαντες εἰς Συρίαν ἔσφαξαν τοὺς πρὸ αὐτῶν Μουσουλμάνους, Χριστιανοὺς καὶ Ἑβραίους. Καὶ ναὶ μὲν σταυροφόροι τε καὶ Σαρακηνοὶ συνεμάχησαν, ὅπως ἀποκρούσωσι τὸν κοινὸν ἐχθρὸν, ἀλλ' ὁ τελευταῖος οὗτος συνασπισμὸς ἐξησθένισεν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον τὰς δυνάμεις τῶν σταυροφόρων, ὥστε ἀπεδείχθησαν οὗτοι ἀνεπαρκεῖς, ὅπως ἀποκρούσωσι τὴν ὀλίγῳ ὕστερον ἐπελθοῦσαν ἐπιδρομὴν τῶν Τούρκων, οἵτινες ἐξωλόθρευσαν αὐτοὺς· καθότι αἱ μεμονωμέναι παραλῖαι τῆς Ἀσίας κτήσεις τῶν Λατίνων ἡρίθμουν ὀλίγους μαχητάς καὶ τούτους ζῶντας ἄνευ τῆς ἐλαχίστης ἁρμονίας καὶ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἐλπίδος νέων ἐξ Εὐρώπης βοηθημάτων. Ἡ Εὐρώπη βλέπουσα τὸν ἐκ τῶν πολέμων αὐτῶν ὀλεθρόν της ἤσ-

θάνετο ἐν ἑαυτῇ σθεννυμένην τὴν φλόγα τῆς ἱερᾶς ἀποστολῆς των. Ἐν τούτοις οὔτε τὸ πέρας τῶν δεινῶν αὐτῆς ἐχσράχθη εἰσέτι διὰ τῆς χειρὸς τῆς εἰμαρμένης, οὔτε ἡ Εὐρώπη εἶχεν εἰσέτι πίνει ὀλόκληρον τὸ ποτήριον τοῦ αἵματος, ὅπερ ἐδίψη, ὅτε ὁ πάπας Γρηγόριος ὁ Θ'. ἐκήρυξε (1234) νέαν σταυροφορίαν πραγματοποιηθεῖσαν ἑνδεκα ἔτη βραδύτερον συνέπειά ἐνυπνίου ἐντέλλοντος Λουδοβίκῳ τῷ Θ'. βασιλεῖ τῆς Γαλλίας τὴν ἐπιχείρησιν τοιαύτης ἐκστρατείας.

§

Οὗτος δὲ ὁ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἡγούμενος τῆς ἐβδόμης σταυροφορίας ἐφρουρεῖτο ὑπὸ δούκων καὶ κομητῶν ἐκστρατευόντων ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ὑποτελῶν των. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς τὴν ἐκστρατείαν ταύτην συμμετασχόντων σημαφορῶν ἱπποτῶν ἀνῆρχετο εἰς τρισχιλίους. Ἡ ὑπὸ τῶν Λουδοβίκων στρατεία κατηνύθη εἰς Αἴγυπτον, ὅπως ταπεινώσῃ τὸν Σουλτάνον αὐτῆς Μελέκ Φαλᾶ, ἐξεστράτευσεν δὲ συνοδευομένη παρὰ τῶν εὐχῶν τῆς Εὐρώπης ὀλοκλήρου, ἥτις ἐπ' αὐτῆς ἐβάσιζε τοὺς εὐγενεστέρους τῆς πόθους, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρξεν ἡ ἐκστρατεία αὕτη εὐτυχεστέρα τῶν προτέρων σταυροφοριῶν· διότι μέγα μέρος τῶν μαχητῶν ἐγένετο λεία τῆς πανώλους, ἥτις ἐμάστιζε τὴν Αἴγυπτον καὶ μέρος κατετροπώθη ὑπὸ τοῦ υἱοῦ τοῦ Μελέκ Φαλᾶ πρὸ τῆς Μανσούρας, ὅπου εἰς μὲν βασιλόπαις Γάλλος εὗρηκε τὸν θάνατον, ὁ δὲ βασιλεὺς αὐτὸς καὶ οἱ δύο μένοντες υἱοὶ τοῦ ἐζωγρήθησαν. Ὁ Λουδοβίκος ἀνέκτησε τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἀντὶ ἀδρῶν λύτρων καὶ μετέβη εἰς Παλαιστίνην, ὅπου διήνυσεν τέσσαρα ἔτη καὶ μετὰ ταῦτα ἐπανέκαμψεν εἰς Γαλλίαν (1255), ὅ-

πως νέαν ὑποκινήσῃ σταυροφορίαν, τὴν ὑποσχομένην ἐν προγράμματι τὴν ἐξόντωσιν τῶν Σαρακηνῶν. Ἀλλ' ἂν τὸ πρόγραμμα τοῖς πᾶσι προσεμειδία, τὸ ἔργον ὅμως τῶν σταυροφοριῶν κατέρρευε· διότι (ἐν ἔτει 1261) οἱ Βυζαντινοὶ ἀνέκτησαν τὸν θρόνον τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ ἤρχισαν καθαρίζοντες τὰς ἐπαρχίας των ἀπὸ τοὺς ἀλαζόνας ἀρχοντίσκους τῆς Ἑσπερίας Εὐρώπης, ὧν ἡ ἐπιδημία ἐσχέπαζε τὰς ἐλληνικὰς χώρας.

§

Ἡ δὲ ὀγδόη σταυροφορία κατέλιπε τὴν Γαλλίαν (1265) μετροῦσα ἰσαριθμούς τῆς πρὸ αὐτῆς μαχητὰς καὶ τὸν αὐτὸν ἡγέτην ἔχουσα. Ὑπῆρξε δὲ ἐτι ἀτυχεστέρα ἐκείνης.

Δόλιοι εἰσηγήσεις ὥθησαν τὰ βήματα τοῦ ἀγαθοῦ Λουδοβίκου πρὸς τὴν Τύνιδα, ὃ δὲ βασιλεὺς τῆς Γαλλίας ἐν τῇ συναισθήσει μᾶλλον ἀποστολικοῦ καθήκοντος ἢ στρατιωτικῆς ἀποστολῆς ἀνεπτεροῦτο ἐπὶ τῇ ιδέᾳ τοῦ νὰ ἀγρεύσῃ τὴν ψυχὴν τοῦ ἀφρικανοῦ ἡγεμόνος διὰ τοῦ προσηλυτισμοῦ, ὅτε ἀπεβιβάσθῃ πρὸ τῶν ἐρειπίων τῆς ἀρχαίας Καρχηδόνας. Ἡ πανώλης ἐξήπλωσεν εἰς τὸ στρατόπεδόν του τὸν πέπλον τοῦ θανάτου, ὃ δὲ εὐσεβὴς Λουδοβίκος ὑπ' αὐτῆς ἐκλήθῃ εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν (1270), ὅπως καταταχθῇ εἰς τὸν χορὸν τῶν δικαίων ὑπὸ τὸ ὄνομα « ὁ Ἅγιος Λουδοβίκος ». Τοιαύτη δὲ μάστιξ ἐσύετο ἐπὶ τοῦ στρατοπέδου του ὅτε οἱ Μῶροι ἔζωσαν αὐτὸ πρὸς συμπλήρωσιν τῶν δεινῶν, ὧν ὑπῆρξε μάρτυς, ὃ δὲ ἀδελφὸς τοῦ Ἀγίου Λουδοβίκου μετέβη εἰς Τύνιδα, ὅπως ὀδηγήσῃ εἰς τὴν ἐπάνοδόν των τὰ λείψανα τῶν φαλάγγων τῆς σταυροφορίας ταύτης, ἀφοῦ πρῶτον ὑπέγραψε μετὰ

τῶν Μώρων συνθήκην τὴν σφραγίζουσιν τὰς σταυροφορίας, ὧν αὕτη ὑπῆρξεν ἡ τελευταία.

Οὐδὲν ἴσχυσε μετέπειτα ὅπως ὠθήσῃ τὴν Εὐρώπην εἰς νέας τοιαύτας τύχας τῶν ὅπλων καὶ πᾶσα περὶ τοιούτων ὑψωθείσα μετέπειτα φωνὴ ἔμεινεν ἄνευ ἡχοῦς.

Ἡ Εὐρώπη μετὰ τὰς ἀλλεπαλλήλους ταύτας πυρετώδεις ἐλάσεις αὐτῆς εἶχεν ἀνάγκην ἡσυχίας, μετὰ τὴν κατάπτωσιν τῆς ταύτης εἶχεν ἀνάγκην περιθάλψεως καὶ ἔνεκα τῆς ἀποκεντρώσεως καὶ συγχύσεως τῶν καταρτιζόντων αὐτὴν στοιχείων ἡσθάνετο τὴν ἀνάγκην τῆς ἐσωτερικῆς ἀναπλασεως αὐτῆς.

Πρὶν ἢ περατώσωμεν δὲ τὸ περὶ σταυροφοριῶν ἄρθρον ἡμῶν ρίψωμεν ἐν βλέμμα πρὸς τὰ κοινωικά ἀποτελέσματα, ἅτινα αὗται ἐπληγεῖον εἰς τὰ μετ' αὐτάς ἐθνη.

III.

Ὑπὸ τὴν ἐποψιν τῶν ὅπλων δικαζόμεναι αἱ σταυροφορίαι ἀπέληξαν εἰς σφαλερὸν ἀποτέλεσμα, διότι ἔνθεν μὲν ὁ ὑπερβάλλων καύσων, ἔνθεν δὲ ὁ εἰς τὰς χώρας ἐφ' ὧν διεδραματίσθησαν ἐκεῖ ἐνδημῶν λοιμὸς καὶ αἱ βαρεῖαι τῶν σταυροφόρων πανοπλῖαι, ὑπῆρξαν τόσα διὰ τοὺς Σαρακηνοὺς διδόμενα εὐνοϊκά, ὥστε ὅτε μὲν ἐπιτιθέμενοι καὶ ἄλλοτε ἀμυνόμενοι ἀντεστάθμισαν καὶ παρέλυσαν ἐπανειλημμένως τὰς ἐνεργείας τῶν πολεμίων αὐτῶν, καταλήξαντες εἰς τὴν ἀκράδαντον δυναστείαν, ἣν ἐπαγίωσαν διὰ τοῦ αἵματος τῶν διεκδικουμένων τὴν γῆν τοῦ Γολγοθᾶ. Τὸ ἀρχικὸν ἀμάρτημα τῶν σταυροφόρων εἰς τὰς ἐκστρατείας των

ὑπῆρξεν ἡ δολιότης μεθ' ἧς μετεχειρίσθησαν τοὺς συμμάχους τῶν ιδίων αὐτῶν ὅπλων Βυζαντινοὺς, λυμαινόμενοι τὰς ἐπαρχίας αὐτῶν καὶ κατακτήσαντες ἐπὶ προφάσεσι καὶ αὐτὴν τὴν Κωνσταντινούπολιν, ἣν οἱ πειναλέοι τῆς στρατιᾶς τοῦ Βαλδουίνου ἱππόται ἐλεηλάτησαν. Διὰ δὲ τῆς ἀναρχίας ἐπεχούσης παρ' αὐτοῖς τόπον στρατιωτικῆς πειθαρχίας, ἐπήνεγκον εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς τὸ πρῶτον βαρὺ κτύπημα, προετοιμάσαντες οὕτω τὴν βραδύτερον ἐπελθοῦσαν πτῶσιν τῆς αὐτοκρατορίας αὐτῶν, ὅτε οἱ τελευταῖοι οὗτοι μὴ μνησικαχοῦντες διενήργησαν μερικὴν μετανάστευσιν πρὸς τὴν ἐσπερίαν Εὐρώπην βαίνοντες ὅπως στήσωσιν ἐν μέσῳ αὐτῆς τὴν λυχνίαν τῶν φώτων ἥτις εἰς χεῖρας τῶν οὐδὲ πρὸς σιγμὴν εἶχε ἀβεσθῇ πρὸ αἰώνων.

Ἡ Εὐρώπη διετέλει κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν σταυροφοριῶν ὑπὸ τὸν πέπλον τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν προλήψεων βαρβάρου αἰῶνος καὶ οὐ μόνον οὐδενὸς πολιτισμοῦ ἠδυνήθη νὰ γείνη ἀρωγὸς παρὰ τοῖς λαοῖς τῆς Ἀνατολῆς, ἀλλ' οὐδὲ καὶ ἐφθασεν εἰς ἐκεῖνο τὸ ὕψος τῆς θείας ἐμπνεύσεως, δι' οὗ ἤθελε γείνει κοινωνὸς τοῦ ὑπὸ τὸν ἥλιον τῶν φώτων διαλάμποντος ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, ἢ τοῦ διὰ τοῦ αἵματος ἀνὰ σπιθμὴν τὴν γῆν, ἣν ἐπάτουν διεκδικοῦντος θάρρους τῶν Σαρακηνῶν, ἀλλ' ἰδοῦσα τὸν πλοῦτον ὅστις διεκόσμηι τὰς Βυζαντινὰς χώρας καὶ ἀπῆρτιζε τὸ ἐξωτερικὸν μέρος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν, δὲν ἀπέβλεπεν ἢ εἰς τὴν λαφυραγωγίαν καὶ κατὰκτησιν τῶν ωραίων τούτων ἐπαρχιῶν, ἐνῷ οἱ πρόμαχοι αὐτῆς ἔθραυον τὰ νήματα τῆς μεταξύ των ἀρμονίας καὶ παρεσύροντο εἰς ὅσα ἀτοπήματα ἦτο δυνατόν νὰ ἐκπηγάσωσιν ἐκ

ποιούτης ἀνωμάλου καταστάσεως. Ἡ Εὐρώπη οὐδὲν τῶν εἰς τὴν πρώτην σταυροφορίαν διενεργηθέντων ἀτοπημάτων ἀνασκευάσασα διὰ τῆς δευτέρας, ἀλληλοῦχισε ὁκτῶ κατὰ σειρὰν τοιαύτας ἐπισωρευσάσας σφάλματα ἐπὶ σφαλμάτων, καὶ κατέστησε τὴν μικρὰν Ἀσίαν στάδιον στρατιωτικῆς δόξης εἰς τὰ ὄπλα τῶν Σαρακηνῶν, ὧν τὰ ἔχνη αἱ ἐπερχόμεναι γεννεαὶ ἐπάτησαν θαρραλέως ὠθήσασαι τὰ τολμηρὰ των βήματα ἐπὶ αὐτῆς τῆς ἰδίας Εὐρώπης ἐπὶ τῆς ὁποίας βραδύτερον ἤρχισαν ἀριθμοῦντες τὰς κτήσεις των.

Τὰ ἀντισταθμίζοντα τὴν ὕλικήν φορὰν τῶν σταυροφοριῶν ἀποτελέσματα εἶναι καθαρῶς ἠθικά, διότι ἐπήνεγκον τὸ ναυάγιον τοῦ κλυδωνιζομένου φεουδαλισμοῦ, ὅστις δὲν ἦτον ἰσχυρὸς ἢ μόνον ἐντὸς τῆς καίτης τοῦ καὶ ἀναπνέων τὸν ὀρίζοντα τῶν φρουρίων αὐτοῦ. Χρηματικαὶ ἀνάγκαι ἀπηλλοτριώσαν τὴν κυριαρχίαν τῶν μικρῶν φεοδῶν, οἱ πάντες ἐκτοπιζόμενοι ἀπὸ τοῦ περιωρισμένου καὶ μικροῦ αὐτῶν ὀρίζοντος ἤρχοντο εἰς συνάφειαν μετὰ νέων προσώπων, αἱ ιδεαὶ των ἀνταλασσόμεναι ἐγέννων νέας τοιαύτας, ὥστε βαθμηδὸν ὁ βίος τῆς μονώσεως ἐξέλιπεν, αἱ κοινότητες συνεστήθησαν καὶ κοινωνικὰ κέντρα ἐχρησίμευσαν ὡς φάροι μεταδίδοντες εἰς αὐτὰς τὰς ἀκτῖνας νέου πολιτισμοῦ. Τοῦτων δὲ καρπούμενοι ἤδη οἱ λαοὶ τῆς Εὐρώπης ἀπεποιήθησαν τὴν ἐξακολούθησιν τοιούτων ἐκστρατειῶν προτιμήσαντες νὰ πολιτισθῶσι ἢ ἐνισχυθῶσι διὰ νέων ἀρχῶν, ὧν ἡ ἀφετηρία ἐξεπήγαγεν ἐκ τῶν σταυροφοριῶν αὐτῶν, αἵτινες ἀνέπτυξαν τὸ ἐμπόριον καὶ τὸ πρὸς ἀλλήλους πνεῦμα τῆς συγκαινωνίας τῶν λαῶν. Οἱ λαοὶ ἤρχισαν κυβερνώμενοι ὑπὸ σκῆπτρα

ισχυρά, καὶ ἐντεῦθεν ἐκπηγάξει ἡ παγίωσις πολλῶν
μοναρχιῶν, εἰς ἃς συνησπίσθη ὁ κληρὸς πρὸς διάσω-
σιν τῆς αὐτολείας των, συγκυβερνῶν καὶ κρατῶν τοὺς
λαοὺς ὑπὸ τὸν χαλινὸν τῆς ἀμαθείας καὶ τῶν θρησκευ-
τικῶν προλήψεων, αἵτινες διελύθησαν ἅμα τῇ διαχύ-
σει τῆς λάμψεως τῶν φώτων καὶ τῆς παιδείας, ἥτις
σήμερον θεωρεῖται ὡς τὸ ἀλάνθαστον ἐχέγγυον τῆς
εὐημερίας τῶν λαῶν καὶ ἥτις ἀσφαλῶς θὰ διεξαγάγῃ
τὸ ἐν τῇ Ἀνατολῇ εἰσέτι ἀνωμάλως διακείμενον ἔρ-
γον αὐτῆς ἅμα ὁ Ἑλληνισμὸς ἀνακτήσῃ καὶ συγκεν-
τρώσῃ τὰς ἀνηκούσας αὐτῷ ζωτικὰς δυνάμεις ἐκεῖνας,
δι' ὧν θὰ δυνηθῇ νὰ καταστήσῃ κοινωνοὺς τοῦ πολιτι-
σμοῦ τοῦ τοῦς ἐν τῇ Ἀνατολῇ ἀδελφοὺς αὐτοῦ λαοὺς.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

Τ Ε Λ Ο Σ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ

ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

007000024025